פטור. וקיימא לן פטור ומותר לכתחלה ביאילות שבת (שבת דף ג.) קשיא למאן דאסר דהאי נמי להוציא דם הוא: **הפס.** גבי ליחה: **עקיר.** כנוס ביחד: **ועקיר.** כולו מן הבשר ועומד לצאת: **הכא.** דם בתולים: **עקיד הוא ולא עקיר.** לגמרי אלא נבלע קצת בבתליס אע"פ שאינו מחובר כשאר דם האברים אלא כנוס מיהו דומה למחובר הוא שאינו מוכן לצאת כליחה: **אתפסוה מטלטלי.** תנו לה מטלטלין תחת ידה במשכון לשיעבוד כתובתה עד שיכתבו שטר כתובתה בשעבוד קרקעות: **מאי דעתיך.** למאי ביו"ט יותר מבשבת: **לצורך.** אוכל נפש כגון שחיטה: **מוגמר.** בשמים על האש לגמר את הכלים ואת הבגדים: **עליך אמר קרא לכל נפש דבר השוה לכל נפש.** מותר. ובעילה שוה לכל אבל מוגמר אינו אלא למפונקים: **ומי איכא הוראה לאיסור.** ומי קרי איסור הוראה. משום דכל אדם רשאי להחמיר והאוסר אין זה קמיכת דברים שאפי' מן הספק שאין ההלכה ברורה לו הוא בא ואוסר אבל המתיר סומך על שמועתו או על סברת חכמתו והיא הוראה: **הורוה ב"ה.** משנה היא במסכת נזיר בהילני המלכה שיצא בנה למלחמה ונדרה שבע שנים בנזיר [1] בחולה לארץ ועלתה לארץ הורוה ב"ה שתהא נזירה עוד ז' שנים אחרות: **חוט השדרה שנפסק ברובו.** טריפה: **טעונה ברכה.** ברכת חתנים: **כונו אלמון הוה.** דאמר מר אבלן זה בונו וכבר היו לו ל' בנים ושלשים בנות בנבא בתרא (דף נא.): **המברך שבעה.** דמדאינה טעונה דקאמר רב הונא אוקימנא דאינה טעונה שבעה מכלל דטעונה דקאמר רבי אבא שבעה: מנרכין

פטור התם פקיד ועקיר הכא פקיד ולא עקיר **רבי אמי** שרא למיבעל בתחלה בשבת אמרי ליה רבנן והא לא כתיבא כתובתה אמר להו [6] אתפסוה מטלטלין רב זביד שרא למיבעל בתחלה בשבת איכא דאמרי רב זביד גופיה בעל בתחלה בשבת רב יהודה שרא למיבעל בתחלה ביו"ט אמר רב פפי משמיה דרבא לא תימא ביו"ט דשרי הא בשבת אסור דהוא הדין דאפילו בשבת נמי שרי [3] ומעשה שהיה כך היה רב פפא משמיה דרבא אמר ביו"ט שרי בשבת אסור א"ל רב פפי לרב פפא מאי דעתיך מתוך שהותרה חבורה לצורך הותרה נמי שלא לצורך אלא מעתה מותר לעשות מוגמר ביו"ט [3] דמתוך שהותרה הבערה לצורך הותרה נמי שלא לצורך אמר ליה עליך אמר קרא [1] אך אשר יאכל לכל נפש דבר השוה לכל נפש אמר ליה רב אחא בריה דרבא לרב אשי אלא מעתה נזדמן לו צבי ביו"ט הואיל ואינו שוה לכל נפש ה"נ דאסור למשחטיה אמר ליה אנא דבר הצורך לכל נפש קאמינא צבי צריך לכל נפש הוא אמר רבי יעקב בר אידי הורה רבי יוחנן בציידן אסור לבעול בתחלה בשבת ומי איכא הוראה לאיסור אין והתנן [7] הורוה בית הלל [2] שתהא נזירה עוד שבע שנים אחרות ואי נמי כי הא דתניא [8] [2] חוט השדרה שנפסק ברובו דברי רבי ר' יעקב אומר אפי' ניקב הורה רבי כר' יעקב אמר רב הונא אין הלכה כר' יעקב רב נחמן בר יצחק מתני הכי אמר ר' אבהו שאל ר' ישמעאל בן יעקב דמן צור את רבי יוחנן בציידן ואנא שמעי מהו לבעול בתחלה בשבת ואמר ליה אסור והלכתא [9] מותר לבעול בתחלה בשבת: אמר רבי חלבו אמר רב הונא א"ר אבא בר זבדא אמר רב אחת בתולה ואחת אלמנה טעונה ברכה ומי אמר רב הונא הכי והאמר רב הונא אלמנה אינה טעונה ברכה לא קשיא כאן בבחור שנשא אלמנה כאן באלמון שנשא אלמנה ואלמון שנשא אלמנה לא והאמר רב נחמן אמר לי הונא בר נתן תנא מנין [10] לברכת חתנים בעשרה שנאמר [2] ויקח עשרה אנשים מזקני העיר ויאמר שבו פה וישבו ובועז אלמון שנשא אלמנה הוה מאי אינה טעונה ברכה דאמר רב הונא אינה טעונה ברכה כל ז' [1] אבל יום אחד טעונה ברכה אלא הא דתניא [11] שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא שמח עמה ג' ימים במאי אי בבחור האמרת שבעה אי באלמון האמרת יום אחד איבעית אימא [12] באלמון יום אחד לברכה [13] ושלשה לשמחה ואיבעית אימא [14] בבחור שבעה לברכה ושלשה לשמחה מיתיבי

גבי בעילה אית לן למשרי אע"ג דליכא לערל כיון דלא הוי פסיק ריסיה לענין פתח כיון דאפשר להוצאת דם בלא עשיית פתח כדמוכח לעיל (דף ה.): ומשני הכא פקיד ולא עקיר דקסבר דם חבורי מיחבר והוא הדין דהוי מצי לשנויי דלפתח הוא צריך אלא לפי מאי דקיס ליה דלדם הוא צריך משני ליה ותימה דהא שמואל במלאכה שאינה צריכה לגופה סבר לה כר' יהודה כדאמרי' בפ' [15] הנחנקין (ד' פה. ושם) ובפ' כל התדיר (זבחים ד' לב.) ועוד דמדבר שאין מתכוין דשרי ר"ש ה"ל לאקשויי ולא ממלאכה שאינה צריכה לגופה כיון דרוב בקיאין ולא הוי פסיק ריסיה:

מתוך שהותרה לצורך. פירוש לצורך אוכל נפש הותרה נמי שלא לצורך אוכל נפש ובלבד שיהא לצורך הנאת היום או צורך קיום מצוה ביו"ט כהתיא דהוצאת קטן למולו וספר תורה לקרות בו ולולב לנאת בו (ביצה דף יב.) אבל שלא לצורך היום כלל לא כמו הוצאת אבנים דמיחייב והאופה מיו"ט לחול לרב חסדא דאמר לוקה (שם דף כא.) משום בלית ליה הואיל ושחיטת עולת נדבה דשרי לב"ה (שם דף כ:) היינו משום שלא יהא שלחנך מלא ושלחן רבך חסר ומוצא ממן בתוך ביתו דאמרינן בפ"ק דפסחים (דף ו. ושם) דכופה עליו כלי ולא שרינן לשורפו משום מתוך היינו משום דאסור לשורפו מדרבנן משום מוקצה דאסור לטלטלו אבל אין לומר דאיירי כשביטלו דמכל מקום מדרבנן מצוה לשורפו והוי צורך היום דבמצוה דרבנן נמי שרינן היכא דאיכא למימר מתוך והא דפליגי ב"ש וב"ה (ביצה דף יב:) במבשל גיד הנשה ביו"ט ואכלו דלב"ש בלית להו מתוך לוקה ולב"ה דאית להו מתוך אינו לוקה צריך לומר אע"ג דלא משיב אוכל נפש משום איסור דרביב עליה מכל מקום צורך היום הוא כיון דאכיל ליה וגרמה לר"י דהוצאת תינוק לטייל הוי צורך היום ומיהו הוצאה לצורך נכרי גרמה דאסור ומה שנהגו עתה להוציא לצורך נכרי היה גרמה לרשב"ג משום דרשות הרבים דידן לא הוי אלא כרמלית דאין רחבין ט"ז אמה וגבי יו"ט לא גזור רבנן כי היכי דלא תקון רבנן עירובי חצירות ביו"ט כדמשמע ברים פרק שני דביצה (דף טז:) דאמר יו"ט שחל להיות ערב שבת כו' רבי אומר מערבין עירובי חצירות אבל לא עירובי תחומין לפי שאתה אוסרו בדבר האסור לו ולי אתה אוסרו בדבר המותר לו אלמא

לא תקון עירובי חצירות ביו"ט והוא הדין דלא גזרו בכרמלית והא דקיימא לן בפרק אמרו לו (כריתות דף יד. ושם) ובפרק קמא דביצה (דף יב. ושם) דיש עירוב והוצאה ליו"ט גרמה דאיירי בעירובי תחומין ושוב חזר בו דמחלר שאינה מעורבת אין ללמוד ממנה לכרמלית דאמיר טפי כמו שפירשתי במסכת שבת (דף קח.) ועוד גרמה דהא דקיימא לן דיש עירוב והוצאה ליו"ט בעירובי חצירות מיירי מדבעי למימר בפרק אמרו לו (כריתות דף יד. ושם) דאין עירוב והוצאה ליום"כ מדתנן התם אם היתה שבת והוציאו בפיו חייב וכן בביצה (דף יב. ושם) בעי למידק דאין עירוב והוצאה ליו"ט מדשרו בית הלל להוציא קטן ולולב והיינו עירובי חצרות דהשתא מוכח לה שפיר מדשרו הוצאה דלא גזרו רבנן חצירות אלא משום הוצאה אבל עירובי תחומין אין עניינה להוצאה והא דקאמר ולי אתה אוסרו בדבר המותר לו היינו משום דמותר להוציא לצורך: **אלא** מעתה יהא מותר לעשות מוגמר ביו"ט. ואם תאמר לדידיה נמי תקשי וכי לא סבר דאמרינן מתוך הא טעמא דב"ה הכי הוא ויש לומר שהיה סובר דטעמא דבית הלל משום דאין עירוב והוצאה בדקא ס"ד מעיקרא בביצה אע"ג דהתם פריך עלה דלמא גרב פפי לא שמיע לה ועוי"ל שהיה סובר הותרה שלא לצורך ובלבד שיהא דבר הרגיל ולהכי פריך דזה אינו רגיל טפי מוגמר: **אמר** ליה אנא דבר הצריך לכל נפש קאמינא וצבי צריך לכל נפש. וכן ביאה וקשה לר"י דאמר בסוף פ"ב דביצה (דף כב.) מהו לכבות הנר מפני דבר אחר ומסיק דאסור הא הכא שרי משום דצריך לכל נפש וי"ל דהכא דוקא בבעילה דאשונה דמצוה היא דהוי צורך מצות היום אבל שאר בעילות אין כל כך צורך היום ועי"ל דכיבוי הנר מפני דבר אחר הוי כמו מכשירין דאפילו באוכל נפש אסור וכן מוכח התם דפריך עלה מהא דתניא דמכבין את הנקעת כדי שלא יתעשן הבית ומשני ההיא רבי יהודה היא דשרי מכשירי אוכל נפש כי קאמינא לרבנן: **והלכתא** מותר לבעול בתחלה בשבת. ולא מייתינן שמא ישחוט בן עוף ואהא סמכינן למיעבד סעודה בשבת:

במקהלות

מסורת הש"ס

6) [עי' תוס' לקמן ע: ד"ה אין], 3) [עיריובין סה: וש"נ], 3) [בפסחים ה: ביצה יב:], 7) מיר יט:, 8) מולין מה:, 1) [לעיל ה.], 1) ומנחה בח"ל ועלמה לאחר כל"ל. רש"ל, 11) [ל"ל כפ' כירה שבת מב.],

תורה אור השלם

1. וּבְיוֹם הָרִאשׁוֹן מִקְרָא קֹדֶשׁ וּבַיּוֹם הַשְּׁבִיעִי מִקְרָא קֹדֶשׁ יִהְיֶה לָכֶם כָּל מְלֶאכָה לֹא יֵעָשֶׂה בָהֶם אַךְ אֲשֶׁר יֵאָכֵל לְכָל נֶפֶשׁ הוּא לְבַדּוֹ יֵעָשֶׂה לָכֶם: שמות יב טז

2. וַיִּקַּח עֲשָׂרָה אֲנָשִׁים מִזִּקְנֵי הָעִיר וַיֹּאמֶר שְׁבוּ פֹה וַיֵּשֵׁבוּ: רות ד ב

מוסף רש"י

פטור. ומותר דאין כאן מיקון, וכיבון נמי לא גזרו בה שנות משום לערל (שם קז.). **הורה רבי כר' יעקב.** שבא מעשה לידו והורה להחמיר ולא סמך על דבריו (חולין יד:).

עין משפט נר מצוה

כו א מיי' פ"י מהל' איסורי הל' ט סמג עשין מח עוש"ע אה"ע סי' סו סעי' כ:

כז ב מיי' פ"ב מהל' מילות הל' כא:

כח ג מיי' פ"ט מהל' שחיטה הל' ל סמג עשין קג עוש"ע יו"ד סי' לב סעי' ל:

כט ד מיי' פ"ל מהל' שבת הל' יד סמג לאוין סה ועשין מח עוש"ע אה"ע סימן קג סעיף ל ועוש"ע ח"מ סי' רפ סעי' כ:

ל ה מיי' פ"ב מהל' ברכות הל' ט ומיי' פ"י מהל' אישות הל' ה סמג עשין מח עוש"ע אה"ע סי' סב סעי' ד:

לא ו ז מיי' פ"ב מהלכות ברכות הל' ט סמג שם עוש"ע שם סעי' ו:

לב ח מיי' פ"י מהל' אישות הל' י"ב סמג שם עוש"ע שם סעי' ג (ועי' מ"מ):

לג ט מיי' פ"ב מהל' ברכות ה"ט סמג שם עוש"ע שם סעי' ו:

תוספות רי"ד

א"ל והא לא כתיבא כתובה ואסרו חכמים לשהות אדם את אשתו שעה אחת בלא כתובה א"ל אתפסוה מטלטלי שיעור כתובתה. פי' שיהיה משכון בידה עד שיכתבו לה שטר כתובתה: א"ר חלבו א"ר אדא בר זבדא אמר רב א' בתולה וא' אלמנה טעונה ברכה [כל] שבעה. פי' טעונה ברכות כל ז' ימים ולקמן מוקי לה בדאיכא פנים חדשות: ומי אמר רב הכי והא"ר הונא אלמנה אינה טעונה ברכה כל ז' אלא יום א'. ל"ק כאן בבחור שנשא אלמנה כאן באלמון שנשא אלמנה. מיתיבי מברכים לבתולה ז' ולאלמנה יום א' מאי לאו לאלמנה שנשאת לבחור. לא לאלמון. אבל לבחור מאי ז'. א"ה ליתני מברכין לבתולה ז' ולאלמנה שנשאת לבחור ז' ולאלמנה שנשאת לאלמון יום א'. מילתא פסיקא קתני ליכא בתולה דבצירא מז' פי' ואפילו נשאת לאלמון. וליכא אלמנה דבצירא מיום א': אלא הא דתניא שקדו חכמים על תקנת בנות ישראל שיהא שמח עמה ג' ימים במאי אי בבחור הא אמרת ז' אם באלמון הא אמרת יום א'. איבעית אימא בבחור ז' לברכה וג' לשמחה איבע"א באלמון יום א' לברכה וג' לשמחה:

במקהלות ברכו אלהים. אע"ג דמקהלות תרי קהלות משמע אין סברא לחלק בין עשרה לעשרים לענין שום מילתא ומקהלות דעלמא בעי למימר ומיהו בירושלמי דרים במקהלת כתיב [a] מסר וי"ו: **המזכה** לעובר קנה. אע"ג דשמואל גופיה פסיק בריבי יוחנן הסנהדרין (לקמן דף נח:) דמקדיש מעשה ידי אשתו המוכר חולין דאין אדם מקדיש דבר שלא בא לעולם וכל שכן לדבר שלא בא לעולם דגרע טפי דתמרינן בסוף פרק קמא דגיטין (דף יג: ושם) דקאמר אפילו לרבי מאיר דאמר אדם מקנה דבר שלא בא לעולם הני מילי לדבר שבא לעולם אבל לדבר שלא בא לעולם לא אמר מ"מ שמואל חשיב עובר בא לעולם אי נמי שמואל אית ליה טפי אדם מקנה לדבר שלא בא לעולם ממה שמקנה דבר שלא בא לעולם והתם סוגיא דבפרק קמא דגיטין (ג"ז שם) אתיא אליבא דרב הונא וכן מצינו רב נחמן דבהדיא סברתו הפוכה מדרב הונא דרב הונא אית ליה [b] בפירות דקל משבאו לעולם אין יכול לחזור בו וגבי עובר קאמר [c] אף בשאבדו לא קנה ורב נחמן סבר בשאבדו לא קנה ובפירות דקל קאמר אף משבאו לעולם יכול לחזור בו: (שייך לע"א) **הורוה בית הלל.** גבי הילני המלכה אע"ג דמבית משמועאי היתה שהרי אם מונצז המלך היתה כדאמר ביומא (דף ו: ושם) ומלכות הורדוס מאה ושלש שנה בפני הבית והלל לא נהג נשיאותו עד שלש שנים לאחר מלכות הורדוס כדאמרינן (שבת עו.) הלל ושמעון גמליאל ושמעון נהגו נשיאותן בפני הבית מאה שנה מכל מקום כבר היו לו לר' תלמידים שהורו: (שייך לע"א) **והא** בועז אלמון שנשא אלמנה הוה. לאו דוקא אלמנה דכשנשאה למחלון [d] (וכליון) היתה נכרית אלא כיון דבעולה היא כאלמנה חשיב לה: (שייך לע"ב) **באלמנה** שנשאת לבחור. דכיון שאין שייחס אלמוניס יש לנכרך כל שבעה:

שנאמר ויקח בועז עשרה אנשים. ובמסכת בלה דמייתי קרא דויברכו את רבקה (בראשית כד) אליבא למימר דהתם ברכת אירוסין והכא ברכת נישואין יש ללמוד משם שיש לברך ברכת אירוסין לאשה המתקדשת על ידי שליח שהרי אליעזר שליח היה ונראה דאמכתא בעלמא היא דעשרה לא מישתמע מהתם ולא אייתי פשטיה דקרא בברכת אירוסין: **רבי** יהודה אומר אף בבית האירוסין מברכין אותה מפני שמתייחד עמה. ואמרי' בלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה ולפי שפעמים בא עליה שלא לשם חופה עושין ברכה ממתנה כדי שתהא בלה בברכה: **מאן** דלא חתים מידי דהוה אברכת פירות. שאין בה אריכות והאי נמי אינה אריכה ולא דמי לקידושא דאריך טפי ומאן דחתים מידי דהוה אקידושא דאריך והאי נמי חשיבא אריכה ומה שפירש בקונטרס דמשום דבלשון קדושה היא חתמי בה כמו בקידושא אינו נראה ק"ק מאן דלא חתים בה מאי שנא מברכת התורה דחתמינן בה בשאר בחר בנו אע"ג דברכת אירוסין אריכא טפי מינה ושמא לא היה חותם בה: **והוא** שבאו פנים חדשות. תוי"ט דפנים חדשות אין קורא אלא בני אדם שמרבים בשבילם השמחה יותר ושבת דחשבינן פנים חדשות דאמרינן בגמרא מזמור שיר ליום השבת אמר הקב"ה פנים חדשות באו לכאן נאמר שירה התם נמי מרבין לכבוד השבת בשמחה ובסעודה: שהכל

מיתיבי מברכין לבתולה שבעה ולאלמנה יום אחד מאי לאו אפילו אלמנה שנשאת לבחור לא לאלמון אבל לבחור מאי שבעה אי הכי ליתני מברכין לבתולה שבעה ולאלמנה שנשאת לבחור שבעה ולאלמנה יום אחד מילתא פסיקתא קתני דליכא בתולה דבצרה משבעה וליכא אלמנה דבצרה מיום אחד: גופא אמר רב נחמן אמר לי הונא בר נתן תנא מנין לברכת חתנים בעשרה שנאמר [1] ויקח עשרה אנשים מזקני העיר ויאמר שבו פה ורבי אבהו אמר מהכא [2] במקהלות ברכו אלהים ה' ממקור ישראל ורב נחמן בהאי קרא דרבי אבהו מאי דריש ביה מיבעי ליה לכדתניא היה ר"מ אומר [b] מנין שאפילו עוברים שבמעי אמן אמרו שירה על הים שנאמר במקהלות ברכו אלהים ה' ממקור ישראל ואידך אם כן לימא קרא מבטן מאי ממקור על עסקי מקור ורבי אבהו בהאי קרא דרב נחמן מאי דריש ביה ההוא מיבעי ליה למידרש [3] עמוני ולא עמונית מואבי ולא מואבית דאי סלקא דעתך לברכה לא סגיא דלאו זקנים ואידך אי סלקא דעתך למידרש לא סגיא דלאו עשרה אין לפרסומי מילתא [4] ובדאמר ליה שמואל לרב חנא בגדתאה פוק ואייתי לי בי עשרה ואימא לך באנפייהו המזכה לעובר קנה והלכתא [a] המזכה לעובר לא קנה: תנו רבנן מברכין [5] ברכת חתנים [6] בבית חתנים ר' יהודה אומר אף בבית האירוסין מברכין אותה אמר אביי וביהודה שנו [7] מפני שמתייחד עמה תניא אידך מברכין ברכת חתנים בבית חתנים וברכת אירוסין בבית האירוסין ברכת האירוסין מאי מברך רבין בר אדא ורבה בר רב אדא תרוייהו משמיה דרב יהודה אמרי [8] בא"י אמ"ה אשר קדשנו במצותיו וצונו על העריות ואסר לנו את הארוסות והתיר לנו את הנשואות על ידי חופה וקדושין רב אחא בריה דרבא מסיים בה משמיה דרב יהודה [9] בא"י מקדש ישראל על ידי חופה וקדושין מאן דלא חתים מידי דהוה אברכת מצות ומאן דחתים מידי דהוה אקידושא: ת"ר מברכין ברכת חתנים בעשרה כל שבעה אמר רב יהודה [10] והוא שבאו פנים חדשות מאי מברך אמר רב יהודה בא"י אמ"ה שהכל

מברכין לבתולה שבעה. לקמן מפרש כשבאו פנים חדשות מברך כולן כל ימי המשתה ואי לא מברך חדא: **במקהלות ברכו אלהים ה' ממקור ישראל.** על ברכת מקור לריך קהל והיינו עשרה כמו הקהל את העדה (במדבר כ) ואין הקהל בפחות מעדה ועדה עשרה כדלפיטן (ברכות דף כא:) מעדת מרגלים עד מתי לעדה הרעה [d] יגאו יהושע וכלב: **בגדתאה.** עיר שבבבל ושמה בגדת. בפסק סדרו של רב שרירא גאון היא נזכרת: **המזכה.** מתנה על ידי אחר: **לעובר.** שבמעי אמו קנה: **בבית חתנים.** כשנכנסה לחופת נישואין: **לא בבית האירוסין.** כשמקדשה מברכין כל ברכת חתנים כדמפרש: **אמר אביי וביהודה שנו.** [הא דר"י ביהודה שנו]: **שמתייחד עמה.** באירוסין כדי שיהא לבו גס בה כדלקמן (דף יג.) לפיכך מברכין ברכת חתנים מתחלה דתניא במסכת כלה [a] כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה: **ואסר לנו את הארוסות.** מדרבנן. שגזרו על הייחוד של פנויה ואף ארוסה לא התירו עד שתיכנס לחופה ובברכה כדפרישית כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה ואדרבנן נמי מברכין ונוטו ואסר לנו כדאשכחן בגר תושב (שבת דף כג.): **והתיר לנו.** את נשואיהן הנשואות לנו על ידי חופה וקידושין: **אברכה פירות.** בורא פרי העץ: **ברכה מנוה.** על השמיטה ועל המילה דכיון דכולה חדא הודאה היא ואין הפסק בקשה ביניתייס לא בעינא תתימה כדאמר בערבי פסחים (פסחים דף קה.) ברכת המזון טעמא מאי משום דהודאה היא הא נמי כולה הודאה היא: **מידי דהוה אקידושא.** כיון דבלשון קדושה היא בקידוש היום אתמינן בה כי התם דבהיא אתמינן משום דיש בה הפסק כגון כי הוא יום תחלה למקרבי קודש: **והוא שבאו.** אל המשתה: **פנים חדשות.** בכל יום שלא היו שם אתמול: **מאי מברך אמר רב יהודה כו'.** נראה בעיני סדר ברכות שנסדרו על עסקי הזוג אינו אלא מאשר יצר ואילך שאותה ברכה מתחלת לדבר בשייכה אשר יצר את האדם מדבר בזכר והתקין

מסורת הש"ס

a) ברכות נ., ב) [יבמות סט. וש"נ], ג) יבמות סז. ס"ב קמב: [זבחים לב.], ד) [במדבר יד], ה) [בספר תהלים שלפנינו נדפס מלא], ו) [יבמות לא.], ז) [ב"ב קמב.], ח) יעב"ץ מ"ו.

תורה אור השלם

1. וַיִּקַּח עֲשָׂרָה אֲנָשִׁים מִזִּקְנֵי הָעִיר וַיֹּאמֶר שְׁבוּ פֹה וַיֵּשֵׁבוּ: רות ד ב
2. בְּמַקְהֲלוֹת בָּרְכוּ אֱלֹהִים יְיָ מִמְּקוֹר יִשְׂרָאֵל: תהלים סח כז

גליון הש"ם

גמ' ברכת חתנים בבית חתנים. ע' סוכה כה ע"ב תד"ה אין שמחה:

מוסף רש"י

בגדתאה. נעל מגדה, נ"ל שם מקום שהוא בבבל שנמנו בגדד (יבמות סז.). פוק ואייתי לי בי עשרה. לפרסם את הדבר (שם).

תוספות רי"ד (המשך)

משעת אירוסין ועומדים זמן הדבה. ואח"כ מוסרים אותה לו לחופה לשם נשואין. ומ"ה תנן בפירקין לקמן. חוץ מן הארוסה שביהודה. שאע"פ שהיו מברכים ברכות אירוסין אכתי ארוסה קרי לה עד שימסרנה לו לשם נשואין ונ"ל שכיון שבירך ז' ברכות משעת אירוסין אסור עוד לברכה בשעת נשואין דהוה להו ברכה לבטלה. א"נ י"ל משום אפושי שמחה. וכל מה שמברכין בתוך ז' ימי החתונה אין בם משום ברכה לבטלה והכי נמי עיקר חיתונים הנשואים הם שמה שבירך בשעת האירוסין לא בירך אלא להתיר היחוד ועיקר חתנותיה זו היא. דלכך מברכין אותם בשעת הנשואים: תניא אידך מברכין ברכות חתנים בבית חתנים וברכת האירוסין בבית האירוסין. ברכת האירוסין מאי מברך רבין בר אדא ורב' בר רב אדא תרוייהו משמיה דר"י אמרי. בא"י אמ"ה אקב"ו על העריות ואסר לנו את הארוסות והתיר לנו את הנשואות ע"י חופה וקידושין. רב אחא משמיה דרבא מסיים בא"י מקדש ישראל ע"י חופה וקידושין מאן דלא מסיים סבר מידי דהוי אברכת פירות ואברכת מצות. ומאן דמסיים סבר מידי דהוי אקדושא דעלמא. פי' שמאריך בה דבריו צריך חתימה וכך הלכה. והאי ואסר לנו את הארוסות

תוספות רי"ד

לד א מיי' פ"ח מהל' זמירה הל' ה סמג עשין פג טוש"ע מו"מ סי' רי סעי' ח:
לה ב מיי' פ"ג מהל' ברכות הל' ט ופ"י מהל' מאכלות הל' ג סמג עשין מח טוש"ע אה"ע סימן סב סעי' ח:
לו ג מיי' פ"י מהל' מאכלות אסורות הל"ו טוש"ע שם סי' נה סעי' ח:
לז ד ה מיי' פ"ג שם הל' כד סמג שם טוש"ע שם סי' לד סעי' ח:
לח ו מיי' פ"ג מהל' ברכות הל' י סמג שם טוש"ע שם סימן סב סעי' ז מ [עי' כ"מ]:

תוספות רי"ד

א"ר נחמן א"ר הונא תנא מנין לברכת חתנים שהוא בעשרה שנאמר ויקח בועז עשרה אנשים וכו'. ור' אבהו אמר במקהלות ברכו אלהים ה' ממקור ישראל. פי' בה"ג בשעה שאתה מברך על המקור משום פריה ורביה עשה קהילה. א"ר יוסף הלוי הני ז' ברכות דמברכים בבית חתנים בין בשעת הכניסה בין בשעת המשתה בדאיכא פנים חדשות בין אשר ברא. בדליכא פנים חדשות לא מברכינן לה אלא בעשרה. דאר"י אר"י מברכין ברכת חתנים בעשרה כל ז' וחתנים מן המנין. ואשר ברא כיון דמברכת חתנים הוא לא מברכין לה בדליכא פנים חדשות אלא בעשרה. ואינו נ"ל דכל היכא דאמרי ברכת חתנים לא משמע אלא ז' ברכות ולא אשר ברא בלחוד דהכי אמרינן ברכת חתנים כל ז'. ואמר רב יהודה והוא שבאו פנים חדשות. אלמא לא מיקרייא ברכת חתנים אלא ז' ברכות. דהא אשר ברא בלחוד לא בעיא פנים חדשות. והלכך כי אר"י מברכין ברכת חתנים בעשרה כל ז' על ז' ברכות קאמר ובדאיכא פנים חדשות. אבל אשר ברא נ"ל כיון שהוא עיקר ברכת חתונה שחייב לברכה בכל יום אפילו אם אכל החתן יחיד חייב לאומרה. הגה"ה (והרב פוסק (כר') [בשם רבינו] יצחק הלוי ואפי' ברכת אשר ברא לבדו צריכה עשרה.) ת"ר מברכין ברכת חתנים בבית חתנים ר"י אומר אף בבית האירוסין מברכין אותן. אמר אביי ביהודה שנו מפני שמתייחד עמה. פי' ביהודה הי' מיחדים אותם משעת אירוסין כדי שיהא לבו גס בה. ולפיכך מברכים אותם ברכת חתנים תחלה ותניא במס' כלה כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה. ואע"ג דהוו מברכי להו משעת אירוסין דין ארוסה יש לה ולא דין נשואה ואינו זכאי לא במציאות' ולא במעשה ידיה ולא בהפרת נדריה. ואם מתה אינה יורשה וכן הוא אינו חייב לה בשאר כסות ועונה ולא נקראת אשתו נשואה אלא כשמוסרים אותה לו לשם נשואין. דמסירה קונה שהחיה אשתו לכל דבר ולא ז' ברכות דד' ברכות לא עבדי אלא שיהא מותר להתיחד עמה. וכן דרך קהילות ממניאה שמברכים ז' ברכות היא מדרבנן שאמרו כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כנדה ואפ"ה מברך עליה מידי דהוה אנר חנוכה. וכ"ל דאע"ג שכל המצות מברך עליהן עובר לעשייתן הכא ברישא מקדש והדר מברך. מפני שהוא תלוי בדעת אחרים ושמא יחזורו בהן והוו לבטלה: ת"ר מברכין ברכת חתנים כל ז'. אמר ר"י והיא שבאו פנים חדשות. פי' ברכות חתנים הוא ז' ברכות. ומ"ה צריך פנים חדשות אדם

בתולה נשאת פרק ראשון כתובות ח.

והתקין לו ממנו בנין עדי עד היא הנקבה. שוש תשיש לפי שאנו צריכין להעלות זכרון ירושלים על ראש שמחתנו שנאמר (תהלים קלז) תדבק לשוני לחכי וגו'. שמח תשמח ברכה לחתן וכלה שיגליהו בשמחה וטוב לב. ואשר ברא לשם כל ישראל. ולפי שהסדר מתחיל מאשר יצר לפיכך פתח בה בברכות ותמם בה בברכות כלכך כל דאשי סדרי ברכות. ושוש תשיש ושמח תשמח מפני שהן ברכה הסמוכה לחברתה לא פתח בה בברוך שכן תיקנו לכל הברכות שסמוכות אחר הראשונה על הסדר. ואשר ברא מפני שהיא נאמרת ימידית ברוב ימי המשתה כשאין שם פנים חדשות לפיכך אינה מן הסמוכות והוצרך לפתוח בה בברוך ולסיים בה בברוך. אבל שהכל ברא לכבודו אינה מן הסדר אלא לאסיפת העם הנאספים שנהג עם אדם הראשון שנעשה לו חושבין[1] ומתעסק בו ואסיפה זו בבוד המקום היא וברכה זו לכך נתקנה ומשעת אסיפה היא ראויה לברך אלא מכיון שיש ברכה על הכוס הזקיקוה לסדרה עליו מידי דהוה אברכת נשמים וברכת על האור במוצאי שבת דאמרי[2] (ירושלמי[3] דפסחים פ"י) רבי מפזרן וחוזר וסודרן על הכוס ורבי חייא מכנסן הוא ויש שם כוס ולפי שאינה משאר סדר הברכות וכולה הודאה אחת לא חתמו בה בברוך מידי דהוה אברכת פירות ומצות. וכן ברכת יולר האדם שתיקנוה ליצירה ראשונה של אדם הראשון כדלקמן אי למ"ד ב' יצירות הוו אי למ"ד ב' יצירות עלו במחשבה ובתר מחשבה אזלינן מ"מ אינה מסדר ברכות הזווג דהא ביצירה הראשונה אכתי נקבה לא הוה ותו"ל שאנו מברכין על יצירה השניה תקנו אף על הראשונה שהיא עיקר ותחילתו: **והתקין לו ממנו.** מגופו מצלעותיו: **בנין עדי עד.** בנין נוהג לדורות. וחזה קרי לה בנין על שם ויבן את הצלע[4] (בראשית ב): **עקרה.** ירושלים: **ריעים האהובים.** המתן והכלה שהן ריעים האוהבים זה את זה: **כשמחך יצירך.** כמו שמשמח את אדם הראשון: **גן עדן מקדם.** דכתיב ויטע גן בעדן מקדם ויש שם וגו'(שם): **משמח חתן וכלה.** ובאחרונה משמח חתן עם הכלה לפי שמשמח ברכה הראשונה לא בשמחה חתונה אנו אומרים שהרי תפלה היא שמתפללים ומברכין שיהו שמחים בהצלחה כל ימיהם לפיכך אין לחתום בה משמח חתן עם הכלה דמשמע שיש נאשתו אלא ברוך ה' משמח את שיהם לעולם בסיפוק מזונות וכל טוב ובאחרונה שבח שמשבח להקב"ה שברא חתונת דיבוק אים באשה על ידי שמחה וחדוה לפיכך יש לחתום משמח חתן עם הכלה שהוא לשון שמחת אים באשה: **כריך חמש.** שהכל ואשר יצר ושוש תשיש שמח משמח אשר ברא: **כריך שיש.** יוצר האדם הוסיף: **חדא יצירה הואי.** כמאן דאמר בעירובין (דף יח.) ויבן את הצלע פרלוף שמתחילת בריאתו נברא שני פרלופין זכר מלפניו ונקבה מאחור: **שתי יצירות.** כמאן דאמר [שם] זכר היה וממנו נברא האשה והרי כאן שתי יצירות: **בתר מחשבה אזלינן.** שאנים עלו במחשבה לאבראות ונברא אחד בעירובין בפ' עושין פסין [שם]: **מברך שהשמחה במעונו.** בתחילת הזימון: **כין אמר נהן.** לקרואין: **מחמת הלולא.** קראתי לכם הלוט לסעודה: **מעיקרא.** קודם החופה אם הזמין קרואים ואמר להם מחמת שאני רוצה להכניס בני לחופה: **מאימתי.** הוא התחלת שמחת חופה לברך שהשמחה במעונו: **מכי רמי שערי באסינתא.** יש שורין שעורים בעריבת מים[5] להטיל שכר לצורך חופה. וי"ל לשם החתן והכלה זורעין שעורין בעלין לומר פרו ורבו וממחו כשעורים הללו: **דהוה עריה ליה.** מתוקנים היו לו כל צרכי חופה וסעודה: **איעסק לבריה.** שידך לו אשה: **וכריך משעה אירוסין.** שהשמחה במעונו: **והדרי בהו.** לא נתנו לו האשה: **שיש אירוסין.** הוסיף דברים על שהכל ועל ברכת יצירה ראשונה וחתם בהם בברוך: **ולית הלכתא כוותיה.** כדפי' לעיל: **לכי מהולא.** לסעודת מילה: **חפנים מן המנין.** לקנות מפרש למאי הלכתא: בברכת

א שהכל ברא לכבודו ויוצר האדם אשר יצר את האדם בצלמו בצלם דמות תבניתו והתקין לו ממנו בנין עדי עד ברוך אתה ה' יוצר האדם שוש תשיש ותגל העקרה בקבוץ בניה לתוכה בשמחה ברוך אתה ה' משמח ציון בבניה שמח תשמח ריעים האהובים כשמחך יצירך בגן עדן מקדם ברוך אתה ה' משמח חתן וכלה ברוך אתה ה' אמ"ה אשר ברא ששון ושמחה חתן וכלה גילה רינה דיצה חדוה אהבה ואחוה ושלום וריעות מהרה ה' אלהינו ישמע בערי יהודה ובחוצות ירושלים קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה קול מצהלות חתנים מחופתם ונערים ממשתה נגינתם בא"י משמח חתן עם הכלה לוי איקלע לבי רבי בהלוליה דר"ש בריה בריך חמש רב אסי איקלע לבי רב אשי בהלוליה דמר בריה בריך שית לימא בהא קמיפלגי דמ"ס חדא יצירה הואי ומ"ס שתי יצירות הואי לא דכ"ע חדא יצירה הואי מ"ס בתר מחשבה אזלינן ומ"ס בתר מעשה אזלינן כי הא [6]דרב יהודה רמי כתיב [1]ויברא אלהים את האדם בצלמו וכתיב [2]זכר ונקבה בראם הא כיצד בתחלה עלה במחשבה לבראות שנים ולבסוף נברא אחד רב אשי איקלע לבי רב כהנא יומא קמא בריך כולהו מכאן ואילך [3]אי איכא פנים חדשות בריך כולהו ואי לא אפושי שמחה בעלמא הוא מברך שהשמחה במעונו ואשר ברא משבעה ועד שלשים בין אמר להו מחמת הלולא ובין לא אמר להו מחמת הלולא מברך שהשמחה במעונו מכאן ואילך אי אמר להו מחמת הלולא מברך שהשמחה במעונו ואי לא לא וכי א"ל מחמת הלולא עד אימת אמר רב פפי משמיה דרבא [4]עד תריסר ירחי שתא ומעיקרא מאימת [5]אמר רב פפא מכי רמו שערי באסינתא אני והא רב פפא איעסק לאבא מר בריה ובריך משעת אירוסין שאני רב פפא דהוה טריה ליה רבינא איעסק ליה לבריה בי רב חביבא ובריך משעת אירוסין אמר קים לי בגוייהו דלא הדרי בהו לא אסתייע מילתא והדרי בהו תחליפא בר מערבא איקלע לבבל בריך שית אריכתא ולית הלכתא כוותיה רב חביבא איקלע לבי מהולא בריך שהשמחה במעונו ולית הלכתא כוותיה משום דטרידי דאית ליה צערא לינוקא א"ר נחמן אמר רב [7]חתנים מן המנין [8]ואין אבלים מן המנין מיתיבי חתנים ואבלים מן המנין מתניתא קא רמית עליה דרב [9]רב תנא הוא ופליג איתמר [10]אמר ר' יצחק א"ר יוחנן חתנים מן המנין ואין אבלים מן המנין מיתיבי חתנים ואבלים מן המנין כי

שהכל ברא לכבודו ויוצר האדם. פותחת בברוך אע"פ שכל אחת סמוכה לחבירתה כיון דקלרות הן אם לא היה פותח בברוך היה נראה הכל ברכה אחת וכן אשר יצר אם לא היה פותח בברוך היה נראה שהיתה מתחלת מברוך יוצר האדם אשר יצר אבל שוש תשיש שהיא אחר ברכה אחרוכה אין צריך לפתוח בברוך ואשר ברא פותחת בברוך לפי שמברכים אותה בפני עצמה כשאין פנים חדשות כדפירש בקונטרס ועל שהכל ברא לכבודו ויוצר האדם פי' בקונטרס טעם אחר ור"ת פירש דיוצר האדם פותחת בברוך לפי שיש שלא היו אומרים אותה כדאמר בסמוך ואור"ת דבפרק קמא דברכות (דף יא:) גבי ברכת התורה גרסי' ר' יוחנן מסיים בה הכי והערב נא דברכה אחת היא דאי הוו שתי ברכות היה צריך לפתוח בברוך אע"ג דסמוכה לחבירתה כיון שאותה שלפניה היא קצרה ובתר הכי גרסינן הלכך מימריהו לתרוייהו ולא גרסינן לכולהו דאם כן הוה משמע דשלש ברכות הן: **חדא** יצירה הואי. צריך לומר דהיינו כמאן דאמר פרלוף אחד מדקאמר בתר הכי דכולי עלמא חדא יצירה הואי מר סבר בתר מחשבה אזלינן וברישא פרק שני דעירובין (דף יח. ושם) משמע בהדיא דלמאן דאמר פרלוף אחד הוה עלה במחשבה להבראות שנים אבל למאן דאמר התם שני פרלופים לא סבירא ליה הכי כך פירש רש"ס:

רב תנא הוא ופליג. לא בעי לשנויי כי תניא ההיא בברכת המזון כדמשני רבי יוחנן דברא לו דוחק להעמיד כן ונוח לו טפי לומר דפליג ומדלא קאמר ר' יוחנן [6]תנא ופליג יש להוכיח דר"י אמורא היה דאי הוה תנא הוה משני כדמשני לרב ואין להקשות דאמאי לא משני רבי יוחנן אנא דאמרי כרב דתנא הוא דרבי יוחנן לא היה מחזיק רב כתנא דפליג עליו בכל דוכתא ומיהו איכא נמי רבי יוחנן שהיה תנא דתניא בשילהי דגזיר (דף סה. ושם) וכמה שיעור תפיסה פירש רבי יוחנן כו': כי

לט א מיי' פ"ב מהל' ברכות הל' יא ופ"י מהל' אישות הל' ג סמג עשין מת טושע"ע אה"ע סי' סב סעי' ח:

מ ב מיי' הל' ברכות שם הל' י טושע"ע שם סעיף ז:

מא ג מיי' (פ"י מהל' אישות ה"י) [פ"ה מהל' ברכות הל"ה] טושע"ע שם סעיף יג:

מב ד מיי' הל' אישות שם הל' ה ופ"ב מהל' ברכות ה"י טושע"ע שם סעיף ד:

תוספות רי"ד (המשך)

כשצריך ללמוד הילכן יש בה פתיחה. אח"כ מברך שוש תשיש קודם שיברך על שמחת החתן דכתיב אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתי. ומפני שהיא סמוכה לחתימת אשר יצר אינו פותח בה בברוך. אח"כ אומר שמח תשמח שישמח החתן והכלה כל ימיהם ואין זו שמחת הזיווג ומסיים בה משמח חתן וכלה ואינו פותח בה בברוך מפני שסמוכה היא לחתימת שוש תשיש. אח"כ אומר אשר ברא שהוא שמחת הזיווג וחותם בה משמח חתן עם הכלה ששמחים כשמזדווגים זה עם זה ואע"פ שהיא סמוכה לחתימה הראשונה שלפניה ודין הוא שלא נפתח בה בברוך. אפ"ה מפני שמברכים אותה לבדה בדליכא פנים חדשות הוא פותח בה בברוך: רב אשי איקלע לבי רב כהנא יומא קמא בריך כולהו מכאן ואילך אמר אי איכא פנים חדשות נברוך כולהו. ואי לא אפושי שמחה בעלמא הוא. מברך שהשמחה במעונו ואשר ברא. פי' יומא קמא בין בשעת כניסתן לחופה בין בסעודה מברך כולהו ואין צריך פנים חדשות דהא מכאן ואילך לא הוי אלא בסעודה. א"כ יומא קמא אפילו בסעודה מברך ז' ברכות בלא פנים חדשות. ומכאן ואילך בלא פנים חדשות מברך שהשמחה במעונו בברהמ"ז ואשר ברא שהוא עיקר ברכת החתונות בסוף ברהמ"ז. מז' ועד ל' בין אמר מחמת הלולא בין לא אמר מחמת הילולא מברך שהשמחה במעונו. פי' אבל לא אשר ברא שהוא ברכת החתונות. וכיון שעברו ז' ימי חתונות אינו ראוי לברכם. מכאן ואילך אי אמר מחמת הלולא מברך שהשמחה במעונו ואי לא לא. וכי אמר מחמת הלולא עד אימת. א"ר פפי משמיה דרבא עד תריסר ירחי שתא. מעיקרא מאימת א"ר פפא מכי רמו שערי באסתא פי' כיון שמשליך השעורים בגיגית לעשות מהן שכר לצורך הסעודה אבל לא משעת אירוסין; רבינא איעסק ליה לבריה כי רב חביבא בריך משעת אירוסין. אמר קים לי בגוייהו דלא הדרי ביה ולא אסתייעא מילתא והדרי ביה: רב תחליפא איקלע לבבל בריך שית אריכתא. פי' הוסיף דברים

תוספות רי"ד

שעדיין לא שמענו: מאי מברך אר"י שהכל ברא לכבודו. יוצר האדם. אשר יצר. שוש תשיש. שמח תשמח. אשר ברא. פי' תחלה מברך שהכל ברא לכבודו משום דברכת חתנים צריכה עשרה כדכתיב במקהלות ברכו ה' וכתיב ברוב עם הדרת מלך. וזו האסיפה היא על כבודו לברכו ברבים מ"ה מתחיל ומברך שהכל. אח"כ מברך יוצר האדם כנגד יצירה ראשונה שנברא לבדו. אח"כ מברך על יצירת שניהם האיך הפריד לו אשה מצלעותיו ומפני שמאריך דבריו חותם בה. אבל השתים הראשונות שהן קצרות אינו חותם בהן ואע"פ שהיא סמוכה לשלש ראשונות שבירך כבר פותח בה בברוך מפני שהשלש ראשונות פתיחה בברוך יש בהן. אבל חתימה אין בהם ואיהו נקרא ברכה הסמוכה לחברתה שאין פותחים בה בברוך כשמתחיל לאחרי' כגון ברכות י"ח וברכות ק"ש. אבל הסמוכה לברכה קטנה פותחים בה בברוך כמו שאנו עושים בק' ברכות שאותן שהם קצרות מברכין על כ"א וא' בפתיחה ולא יותר וכשמתחיל לברך ברכות הארוכות פותח בה בברוך. ואין סמיכות ברכות הקצרות פוטרת מלפתוח בה בברוך. וי"ל שטועים הם בני אדם שמתחילים מאה ברכות מאלהי נשמה מפני שלא מצינו בשום מקום שיתחיל בברכות בלא פתיחת ברוך. וכך ראוי להתחיל ברוך אשר יצר את האדם בחכמה. ויש בה פתיחה לפניה וחתימה לאחריה. ואח"כ אומר אלהי נשמה וחותם בה בברוך ואינו פותח בה בברוך מפני שהיא סמוכה להו. אח"כ אומר כל הקצרות. ואח"כ אומר המעביר שינה. ופותח בברוך. מפני שסמיכות ברכות הקטנות אינה פוטרתה. ובברכת התורה פותח בה בברוך מפני שלא נתקנה עם סדר ק' ברכות אלא

על שהכל ועל יוצר האדם. והאריך בהן וחתם בהם ופסיק תלמודא ולית הלכתא (כסתם) [כוותיה]: רב חביבא איקלע לסעודת המילה בריך שהשמחה במעונו ופסיק תלמודא ולית הלכתא [כוותיה] משום דאית ליה צערא לינוקא. אר"י אמר ר"י מברכין ברכת חתנים בעשרה כל ז'. וחתנים מן המנין ברכת אבלים כל ז' ואין אבלים מן המנין. והוא שבאו פנים חדשות. מאי ברכת אבלים ברכת רחבה פי' היו מברון את האבל ברחובה של עיר ומברכין שם כנגד השם וכנגד אבלים וכנגד המנחמים וכנגד כל ישראל כדמפרש בגמרא וצריכה עשרה ובאותן יו"ד אין אבלים מן המנין כברכת המזון כגון ג' לזימון ויו"ד לאלהינו: